

РЕЙ РЪСЕЛ
ГРЕШКАТА НА МАРКУС
ФЕРБАНК

Превод от руски: Пенчо Аладжов, 1975

chitanka.info

Пръв пристигна Хаскел, филолог, специализиращ по английска литература, елизабетинския период. Той стана професор наскоро, но беше започнал вече да си пуска дълга коса, да пуши с лула и да гледа над заобикалящите го разсеяно, както си мислеше, че подобава на ранга му.

— Хелоу, Фербанк! Не съм ли подранил? — попита той.

— Не, пристигаш тъкмо навреме — отговори домакинът. — Останалите ще пристигнат всеки момент.

Професор Имериус Маркус Фербанк минаваше седемдесетте, отдавна вече не преподаваше, беше вдовец и с над тридесет години по-възрастен от Хаскел.

— Разполагай се — каза Маркус, — сега ще ти приготвя нещо за пиене.

След няколко минути се събраха почти всички. Вейс, композитор, живеещ недалече, Гранър, историк, и Темпл, художник, напълно глух. Всички те се занимаваха с преподавателска дейност, но никой от тях не носеше такива отличителни академични „атрибути“ като Хаскел. Темпл приличаше по-скоро на месар и това сходство се засилваше още повече от неговите вечно замърсени червени ръце. Вейс приличаше на застаряващ актьор, любимец на публиката, а Гранър имаше вид на вечно недоволен мърморко, какъвто си беше и в действителност. Всички те преди години присъствуваха на погребението на съпругата на Фербанк.

След две минути, извинявайки се надутото, влезе преподобният Уилям Макдърмот. Той се обърна към Фербанк и попита:

— Какво има, Маркус? За какъв дявол ни събираш тук?

— Поканих ви тук, за да станете свидетели на едно епохално събитие — отвърна с тържествени нотки в гласа Фербанк. — Е, приятели, заповядайте след мен.

Гостите на Фербанк тръгнаха в редица след домакина по тясната стълба, водеща в обзаведената като лаборатория изба. Фербанк включи осветлението. Пред голям, скрит под покривало предмет, в полукръг, бяха наредени столове. Преподобният Мак попита:

— Какъв е тоя номер? Ковчег?

— Или пиано? — добави Вейс.

— Почти позна — усмихна се на композитора Фербанк. — Седнете, моля.

Гостите насядаха. Те забелязаха, че на стената, зад големия покрит предмет, има изкусно вграден екран, подобен на екран на телевизионен приемник.

— Надявам се — пробоботи Гранър, — че не си ни събрал тук, за да гледаме телевизор?

— Това не е телевизор — успокои го Фербанк. — Използувал съм само принципа.

— Горя от нетърпение — обади се Хаскел.

Фербанк застана пред екрана и по стар, дългогодишен навик от преподавателската си практика поде с лекторски тон:

— Уважаеми приятели! Това, което ще видите сега тук (той се обърна към екрана), представлява моя десетгодишен тежък труд. Тежък не за това, че ми отне много време, изразходвано в изследване на различни пътища и хипотези, повечето от които се оказаха грешни, а и поради това, че прекъсвах работата по липса на средства и редица други несполуки, които ме преследваха на всяка стъпка. Също и за това, че сега сред нас не е Телла, която сподели с мен горестите и радостите на този изнурителен труд, която е и негова... жертва. Телла по заслуга би трябвало да сподели сега с мен триумфа...

Той се запъна за минута, обхванат от спомените, после, хващайки за единия ъгъл покривалото, скриващо загадъчния предмет, каза:

— Вие сте първите, които ще видите... — и смъквайки покривалото, завърши — светлинния орган на Фербанк!

Пред очите на гостите се откри интересен инструмент. На пръв поглед той с нищо не се различаваше от обикновения концертен електрически орган, направен от червено орехово дърво, какъвто можеше да се купи от всеки музикален магазин. Но при по-внимателно вглеждане се забелязваха някои изменения. В основата се извиваха като змии дебели черни подводници. Педалите бяха премахнати. Един от регистрите беше заменен изцяло с множество включватели и всевъзможни транзистори. Надписите над клапите и лостовете също бяха изчезнали. Лостовете, превключващи хармониума, имаха обозначение хиляди, милиони и милиарди, „бавна вибрация“ и „честа вибрация“ например бяха станали „бавна смяна на изображението“ и „бърза смяна на изображението“, а „ниски баси“ се бяха превърнали в „общ план“, „флейти“ — в „крупен план“, „арфи“ — в „задържане на

изображението“. А над съкращението „без“ (безконечност) бе написано „превключване на обхвата“. И накрая към това съоръжение беше монтиран екран, приличащ твърде много на телевизионния.

— Дявол да го вземе! — промърмори Вейс. — Искаш да кажеш, че си изобретил още веднъж цветния орган? На екрана се появяват различни цветове по време на изпълнение на музикалните произведения? Скрябин още е мечтал за такова нещо преди много години, но не му се удадо.

— Нищо подобно! — повиши глас Фербанк. — Използувал съм само принципната схема, но всичко останало е много по-различно, отколкото при електрооргана. Използувах тази конструкция, защото тя отговаря напълно на изискванията, които си бях поставил. Скамейката за сядане, обширното място за панелите и приборите, удобните гнезда за монтиране на превключвателите, които улесняват извънредно много манипулациите... Всичко това ме наведе на мисълта да използвам конструкцията на електрооргана. Но този орган не свири, той мълчи.

Професорът превъртя ключа, който беше вляво на клавиатурата. Под краката на гостите се поде басово бучене и подът леко завибрира.

— Наблюдавайте екрана! — каза домакинят.

Той натисна някакъв бутон, превъртя един от дисковете, след това направи няколко беззвучни „акорда“ на три черни клавиша. Екранът започна да пулсира. Отначало се появи чисто бяла светлина, после тя стана огненочервена, тъмносиня, златистожълта и накрая всички тези цветове се смесиха в общ танц.

— Абстрактно изкуство?... — попита иронично Темпл.

Цветовете се разграничиха, отново се смесиха и на екрана неочаквано се появи изображение. То беше много неясно, трептящо, изображение на самия Фербанк и неговите петима приятели, които бяха насядали пред органа.

Професорът завъртя някакъв диск и изображението придоби по-ясни очертания.

— Домашно телевизионно предаване... — присмя се Гранър, като се огледа, за да установи къде може да са поставени скритите камери.

— Почакайте! — помоли преподобният Мак. — Това сме действително ние. И помещението е същото. Но времето е различно!

Обърнете внимание: органът тук е все още закрит. Или екранът изобразява всичко тук така, както беше преди пет минути!...

На екрана се появи Фербанк. Той произнесе беззвучно няколко думи и смъкна покривалото от органа.

— Е, какво? — рече Гранър. — Показваш ни нещо подобно на видеоманитофон?... Препредава се запис, така ли?

— Не! — отвърна Фербанк. — Повтарям: поканих ви тук не за да гледате телевизор, нито видеозапис или нещо друго от този род. Моля ви, следете внимателно екрана по-нататък.

Той натисна друг бутон и придърпа внимателно един от лостовете. Изображението се прекъсна, изчезна и отново се появи. Но този път на екрана се появи бяла врата на къща в колониален стил.

— Това е входната врата на вашата къща, Фербанк! — обади се Хаскел.

Гранър въздъхна отегчено:

— Аз все пак не разбирам...

Фербанк превъртя ключа, който имаше обозначение „общ план“. Изображението на вратата се отмести, на екрана се появи цялата къща. Тя стоеше самотна и изолирана, наоколо се простираха пустеещи участъци.

— Да, така изглеждаше тук преди шест-седем години! — възкликна Вейс. — Тогава наоколо още никой не беше застроил!

— Вярно! — кимна преподобният Мак. — Маркус пръв построи тук своята къща.

— Кино! — каза с гримаса на презрение Гранър. — Любителско кино и нищо повече...

Фербанк се засмя:

— Поканих, те тъкмо заради твоя скептицизъм, Гранър. Хаскел, Вейс, Темпл и Мак са романтици. Те ще повярват, тях лесно мога да ги убедя. Но убедя ли теб, ако в теб не остане дори капчица съмнение, тогава със сигурност ще знам, че вече мога да покажа моя цветен светлинен орган на целия свят.

Той се разположи по-удобно на седалката и ръцете му заиграха по клавишите и бутоните. На екрана заплуваха някакви непонятни изображения — сменяха се ту бавно, ту бързо, задържаха се за миг, после изведнъж се разсейваха.

— Не съм решил все още напълно проблемата за управление — поясни той. — Половината от изображенията са случайни, а другата половина — близки до тези, които бих искал да получа. Надявам се в близко време да разреши и тази задача, стига, разбира се, да доживея.

На екрана започна да се изяснява нова картина.

— Аха! — рече Фербанк. — Тъкмо каквото ми трябваше.

Зрителите видяха на екрана тълпа хора. Сред тълпата се мяркаха войници в сини мундири. Всички слушаха човека, който изникна на по-заден план. Той беше дългообраз, с брадичка и висока, приличаща на кюнец шапка.

— Гранър — попита насмешливо Фербанк, — имало ли е кино по време на гражданската война? При това цветно?... А?

— Няма нищо смешно — отвърна студено Гранър. — Това е откъс от някакъв холивудски исторически филм.

— Нима? — продължаваше да се усмихва Фербанк. — Този период от историята е твоя специалност. Ти си експерт, признат авторитет. Стените на твоя кабинет са отрупани с фотографии... От всички нас, които сме тук, ти, единствен ти можеш да различиш умело гримирания актьор от...

Той натисна бутона, на който пишеше „крупен план“. Печално, брадясало лице изпълни екрана. Гранър се приповдигна бавно от мястото си и произнесе задъхано:

— Господи боже, Фербанк! Този тук не е актьор, няма фалшификация. Това е... Но какво говори той? — закрещя изведнъж Гранър. — Звук! Дай звук, дявол да те вземе!

Фербанк превъртя изключвателя, изображението изчезна.

— Какво правиш? Чакай! — завика Гранър. — Искам да погледам още малко!

— Ти ще можеш отново да видиш всичко това — каза Фербанк. — Толкова пъти, колкото пожелаеш. В общ план, в крупен план, ускорено или забавено, дори неподвижно, като на картина. За съжаление не съм получил все още звук, но това е следващ етап от моята работа. Засега е достатъчно и това, че ми се удаде да овладея светлината.

Фербанк се обърна към всички присъстващи.

— Какво представлява светлината? Вълни с различни дължини, преминаващи с огромна скорост — сто осемдесет и шест хиляди мили

в секунда. Това го знае всеки ученик. Но къде отиват тези вълни? Пропадат едни, появяват се други?... Нима изчезват като дим? Или просто... продължават нататък... в безкрайността?...

— Елементарно, драги — усмихна се преподобният Мак.

— Не се и съмнявам. Но... позволете ми да се обоснова. Тук става въпрос за нещо, което не е никак елементарно. И не се знае от учениците... Нещо, за което не е подозирал дори никой до момента, в който Телла и аз го открихме.

Високо, на хиляди мили от повърхността на Земята, съществува странно явление, за което навярно сте чували дори и без да сте физици като мен — поясът на Ван Ален. Неговата природа, свойства и качества са непонятни. Но едно от свойствата му ми е известно: той играе ролята един вид на капан за светлината. Светлината, стигаща там от нашата планета, се прихваща мигновено заедно с изображенията, които носи, преди да отлети и да се изгуби в дълбините на Космоса. Именно в този момент изображенията, проектирани от светлината, се записват или копират от заредените радиоактивни частици в пояса на Ван Ален. Там е записано всичко, което е ставало по Земята векове наред.

— Тази дяволия — кимна той към органа — представлява ключ за съкровищницата в пояса на Ван Ален. Органът донася до нас не музика, а... история... праистория, величествената и безгранична история на миналото.

В лабораторията се възцари тишина, нарушавана единствено от шума на генератора. Накрая преподобният Мак попита:

— Колко назад във вековете може да надникне твоят орган, Фербанк?

— От времето, откогато съществува поясът. Практически може да се види самото начало... Ето например...

Той се зае с превключвателите и бутоните. На екрана се появиха всички присъстващи в лабораторията, но бяха облечени в траурни костюми и се намираха в една от стаите горе, в къщата.

— Така беше в деня на погребението на Телла! — възкликна преподобният Мак.

— Не — поклати глава Фербанк, — не това исках да ви покажа. В органа е залегнала непонятна упорита тенденция да възпроизвежда неотдавнашни събития, станали в моя дом. Не мога все още да се

справя с настройката, особено пък когато трябва да възпроизведе събития от далечното минало. Аха! Гледайте!

На екрана се показва влажна, непроходима гора, над която се възвемаха гъсти изпарения. Сред високата растителност се показва огромна глава, приличаща на главата на гущер, с дълга змиевидна шия, позволяваща на животното лесно да достига зелените корони на дърветата. Главата и шията принадлежаха на огромно чудовище със слонски крака и дълга, влачеща се по земята опашка.

— Бронтозавърът закусва със зелена салата — засмя се Фербанк. Изображението затрептя, потъмня и изчезна.

— Устойчивостта — това е още една проблема! — промърмори ученият. — Изображението сега може да се появи и да изчезне произволно.

— Фербанк, можеш ли да ни покажеш Шекспир? По време на репетиция в „Глобус“?

— Аз вече го виждах — отвърна професорът. — Ще го видиш и ти. Вейс, ти ще видиш Бах, а ти, Темпл — Микеланджело, изписващ Сикстинската капела. Не някакъв модернист, а Микеланджело. Но не сега. Приборът презагрива бързо и трябва да го изключи. Утре...

— Маркус, почакай — помоли преподобният Мак. — Този орган, това велико чудо, може да покаже всичко, всякакви събития, случили се някога на Земята, нали?

Фербанк кимна утвърдително.

— Той може да възпроизведе дори неща, станали в закрити помещения!

— Да, светлината проникна навсякъде, не можеш я спря.

— А можеш ли да ни покажеш такъв момент например, когато Джордж Вашингтон ухажва Марта?

— Без всякакъв труд.

— Тогава ти, Маркус, трябва да помислиш: имаш ли право ти, ние или който и да било друг, да надничаме в интимния живот на Джордж и Марта?

Фербанк се намръщи.

— Мисля, че разбирам накъде биеш, Мак, но...

— Безсрамно и нечестно е да се наднича в живота и на великите, и на простосмъртните люде, да се показват техните спални и вани за къпане...

— В някои неща сте прав, отче — поде Хаскел, — но дори...

— Погледнете, моля! — прекъсна ги Вейс, сочейки екрана. — Тъкмо говорите за вани...

Всички обърнаха глави. Фербанк беше забравил да изключи органа и на екрана се виждаше ваната у дома му. Във ваната седеше спокойно белокоса жена — Телла Фербанк.

— Изключи го, Маркус — обади се преподобният Мак.

Фербанк направи крачка към органа.

— Чакай! — хвана го за ръката Гранър. — Трябва да видим какво става там, в банята!

— Слушайте, Гранър! — възмути се Хаскел. — Що за човек сте вие?

— Мълчете и гледайте! — каза упорито, без да се обижда Гранър. — Нима забравихте от какво умря Телла?...

На екрана се появи Фербанк. Той влезе в банята и застана до ваната. Обхванати от ужас, гостите видяха как той натисна главата на жена си под водата. Държа я така, докато по повърхността престанаха да се изкачват въздушни мехури. Странно, жената не направи дори и опит да се освободи — изобщо не се съпротивяваше. Стори им се, че измина цяла вечност. Фербанк, на екрана, се изправи и отвърна лице от ваната.

Екранът потъмня.

Фербанк трепереше и се дърпаше от екрана като обезумял.

Из гърлото на Темпл се изтръгна хриплив вик:

— Защо?

Фербанк се беше сгърбил, смалил се сякаш изведнъж с половин ръст. Стоеше смазан, унищожен, обкръжен от петимата си другари, на чиито лица бе изписано презрение и погнуса.

Вейс повтори въпроса на Темпл:

— Защо направи това, Маркус?

Няколко секунди цари пълно мълчание.

— Сторих всичко това заради парите, разбирате ли? — чу се едва-едва гласът на учения. — Ние бяхме толкова близко до успеха, до приключването на работата... Свършихме парите. Ние не можехме да чакаме, аз бях почти седемдесетгодишен, Телла — шейсет и пет... Не можехме да чакаме... Тогава Телла си спомни за своята застраховка. Двадесет хиляди долара! Повече дори, отколкото ни трябваша, за да

завършим нашия дългогодишен труд. Тя каза: „Аз съм вече стара, Маркус. Позволи ми да направя това — заради нас, заради теб, заради нашата работа“. Но аз не можех да се съглася. — Фербанк се извърна към свещеника. — Ти знаеш, нали, защо не можех да ѝ разреша? Това щеше да бъде самоубийство — морален грях! Тогава... тогава поех върху себе си този грях и извърших убийството. — Той закри лицето си с ръце, сухото му тяло се разтърси от спазми. Накрая, откривайки лицето си, заговори объркано, трескаво, зовейки дявола.

Обръщайки се към свещеника той попита как изглежда дяволът. И повишавайки глас, като показваше органа, закрещя, че дяволът се е вселил в тази машина, в нейните проводници, дискове и превключватели, че дяволът сега му се надсмивал, показвайки му своите зъби-клавиши, че той го съблазнил да опозори свещената наука, да извърши убийство...

И изкрещявайки нещо нечленоразделно, вече съвсем като умопобъркан, Фербанк се нахвърли с дива ярост върху органа.

— Дяволе! Бъди проклет, дяволе!

Разкривил лице, той късаше с животинска стръв проводниците, разбиваше лампите, изтръгваше съединенията.

— Маркус! — викна изплашено свещеникът.

— Не бива, не го разрушавай! — хвърли се напред Хаскел.

В същата секунда бликна сноп ослепителна светлина, за миг в обзаведената като лаборатория изба стана светло до болка в очите и всичко изгоря като фойерверк. Фербанк беше мъртъв.

Публикувано във вестник „Орбита“, броеве 34, 35/1975 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.